

МЕТОДИЧНІ ПІДХОДИ ДО ОЦІНКИ ІНВЕСТИЦІЙНОГО ПОТЕНЦІАЛУ НАЦІОНАЛЬНОЇ ЕКОНОМІКИ

Серед пріоритетів сучасної економічної політики України одним з ключових є задоволення потреби у фінансових ресурсах в умовах економічної кризи та структурних перетворень. Світовий досвід свідчить про більш високу ефективність інвестиційної політики, спрямованої на мобілізацію внутрішніх ресурсів, серед яких невикористаним залишається потенціал приватних заощаджень. У статті на підставі аналізу та узагальнення досліджень вітчизняних та зарубіжних науковців розглянуто основні методичні підходи до визначення та оцінки інвестиційного потенціалу національної економіки. Розробка ефективних способів мобілізації фінансових ресурсів та обґрунтування рекомендацій щодо стимулювання організованих форм заощаджень ускладнюється відсутністю систематизованої інформації щодо механізмів управління фінансовою активністю економічних агентів, зокрема, оцінки масштабів інвестиційного потенціалу національної економіки. Удосконалення існуючих методик розрахунку потенціалу інвестиційних ресурсів передбачається шляхом використання комплексного індексного підходу до дослідження даної характеристики, зміст якої полягає у розрахунку наявного та невикористаного потенціалу за секторами економіки. Вказаний підхід дозволить оцінити темпи зростання (скорочення) обсягів реалізації інвестиційного потенціалу національної економіки та визначити подальші шляхи дослідження причин, що призвели до дисбалансу між формуванням та використанням інвестиційних ресурсів, виходячи з відмінностей у фінансовій активності окремих економічних агентів та державних пріоритетів.

Ключові слова: інвестиційний потенціал, національна економіка, заощадження, інвестиційна активність економічних агентів, економічна політика.

Среди приоритетов современной экономической политики Украины одним из ключевых является удовлетворение спроса на финансовые ресурсы в условиях экономического кризиса и структурных преобразований. Мировой опыт указывает на высокую эффективность инвестиционной политики, направленной на мобилизацию внутренних ресурсов, среди которых неиспользованным остается потенциал частных сбережений. В статье на основе анализа и обобщения исследований отечественных и зарубежных ученых рассмотрены основные методические подходы к определению и оценке инвестиционного потенциала национальной экономики. Разработка эффективных способов мобилизации финансовых ресурсов и обоснование рекомендаций относительно стимулирования организованных форм сбережений осложняется отсутствием систематизированной информации о механизмах управления финансовой активностью экономических агентов, в частности, об оценке масштабов инвестиционного потенциала национальной экономики. Усовершенствование существующих методик расчета потенциала инвестиционных ресурсов предполагается через использование комплексного индексного подхода к исследованию данной характеристики, содержание которой заключается в расчете существующего и неиспользованного потенциала по секторам экономики. Указанный подход позволит оценить темпы роста (сокращения) объемов реализации инвестиционного потенциала национальной экономики и определить дальнейшие пути исследования причин, которые привели к дисбалансу между формированием и использованием инвестиционных ресурсов, исходя из отличий в финансовой активности отдельных экономических агентов и государственных приоритетов.

Ключевые слова: инвестиционный потенциал, национальная экономика, сбережения, инвестиционная активность экономических агентов, экономическая политика.

The key priority of the Ukrainian economic policy is to meet the demand for financial resources in the economic crisis and structural change. World experience indicates a high efficiency of investment policies targeted on the mobilization of domestic resources, including untapped private savings. The article, based on the analysis of studies of domestic and foreign

scientists, reviewed major methodological approaches to indentifying and assessing the investment potential of the national economy. Developing effective ways of mobilizing financial resources and promoting organized forms of savings is complicated by the lack of systematic information on the mechanisms of the management of the financial activity of economic agents, in particular, on assessing the extent of the investment potential of the national economy. Improvement of existing methods for calculating the capacity of investment resources is expected through the use of an integrated index approach to the analysis of the financial characteristics of the economy. The modification suggests to calculate the existing and unused capacity across sectors. This approach will allow to estimate rates of growth (decrease) in the investment potential of the national economy and to identify further ways to investigate the causes that led to an imbalance between the formation and use of investment resources on the basis of differences in the financial activities of individual economic agents and government priorities.

Key words: investment potential, the national economy, savings, investment activities of economic agents, the economic policy.

Постановка проблеми та аналіз останніх досліджень і публікацій. Одним із істотних негативних явищ в економіці України залишається неспроможність виробничого потенціалу функціонувати на ринкових засадах самофінансування, і це вимагає постійних додаткових фінансових ресурсів ззовні. Сучасна світова економічна криза загострила проблеми забезпечення потреб економіки грошовими ресурсами, дефіцит яких поглиблює спад й сприяє зростанню безробіття. Вказане доводить неспроможність державної політики України протидіяти кризі, що вимагає застосування інших економічних інструментів, адекватних особливостям розвитку країни, у тому числі й таких, що забезпечують формування внутрішніх джерел фінансування. Пошук шляхів активізації процесів інвестування лежить у площині аналізу джерел фінансування інвестицій. Тому одним із питань, які постають у цьому аспекті досліджень, є необхідність обґрунтування методів оцінки потенційного обсягу внутрішніх інвестиційних ресурсів.

Існуючі погляди свідчать про відсутність єдиного підходу щодо визначення категорії національного інвестиційного потенціалу та напрямків економічної політики, спрямованої на мобілізацію внутрішніх джерел для фінансування потреб трансформаційної економіки України.

Значне зменшення виробництва у країнах Східної Європи та колишнього СРСР, яке отримало назву трансформаційний спад, стало предметом великої кількості публікацій, де або зіставляються різні причини спаду [1; 2; 3; 4], або проводиться детальне дослідження механізмів дії окремих чинників [5; 6; 7; 8; 9; 10]. Проблема розвитку інвестиційних процесів, відтворення й економічного зростання розглянута у багатьох роботах зарубіжних та вітчизняних учених. Значний внесок у розробку теоретичних питань щодо інвестицій і заощаджень зроблено в класичній та сучасній економічній теорії, зокрема, в працях А. Сміта, Д. Рікардо, Ж.-Б. Сея, Дж. М. Кейнса, А. Маршалла, Е. Хансена, П. Самуельсона, М. Фрідмана, Ф. Модільяні, І. Фішера, Р. Холла, А. Дітона, Р. Хольцмана, Р. Левіна та багатьох інших авторів. Різні аспекти інвестицій та заощаджень у період ринкової трансформації досліджували відомі вітчизняні науковці: О. Ватаманюк, А. Гальчинський, В. Геєць, Б. Губський, А. Грищенко, С. Злупко,

Б. Кваснюк, О. Ковалюк, М. Крупка, І. Крючкова, І. Лукінов, М. Меламед, А. Мороз, П. Орлов, М. Павлишенко, Б. Панасюк, С. Панчишин, А. Пересада, І. Радіонова, М. Савлук, А. Скрипник, А. Соколовська та інші.

Ряд науковців визначає сутність інвестиційного потенціалу як сукупність розроблених інвестиційних проектів [11; 12]. У такій трактовці акцент зміщено в бік оцінки інвестиційних ресурсів з точки зору попиту на них, а не пропозиції. Інші вчені обмежують інвестиційний потенціал лише прибутком підприємств та податковою базою [13; 14]. Дещо ширше підходять до його розгляду А. Данілов, К. Іоненко та Н. Чертов, які в складі інвестиційного потенціалу виділяють суспільні, корпоративні та приватні фінансові ресурси [15]. С. Шумська визначає інвестиційний потенціал як сукупність таких складових як фінансові ресурси держави, підприємств, населення та фінансового сектору [16]. Схожу позицію займає С. Онишко, який до потенціалу країни відносить не тільки кошти внутрішніх офіційних секторів економіки й іноземних інвесторів, але й резерви тіньового сектора [17]. У сучасній економічній думці сформувалось три основні підходи до оцінки інвестиційного потенціалу національної економіки. Різниця між ними полягає у методах збирання та інтерпретації даних щодо обсягів та структури заощаджень [18]. Перший підхід пов'язаний з оцінкою заощаджень на підставі інформації офіційних органів статистики (зокрема, сальдовий метод передбачає оцінку обсягу заощаджень як різниці між доходом і видатками [19; 20; 21], з одного боку, та як різниці між чистим придбанням активів та чистим нагромадженням зобов'язань [19; 22; 23], з іншого). Другий підхід передбачає оцінку оціночного процесу на основі даних соціологічних опитувань, що дозволяє отримати інформацію про стан об'єкта дослідження не тільки на макrorівні, але й на рівні економічного агента [24; 25; 26]. Третій підхід для оцінки потенціалу заощаджень використовує методи економіко-математичного моделювання, інформаційною базою якого є дані офіційної державної статистики та соціологічних опитувань [27; 28].

Проведений аналіз показав, що на сьогодні відсутній єдиний підхід щодо сутності інвестиційного потенціалу заощадження та методів його оцінки. Протягом тривалого часу розробка ефективних способів

мобілізації фінансових ресурсів та обґрунтування рекомендацій щодо стимулювання організованих форм заощаджень та інвестицій ускладнюється відсутністю систематизованої інформації щодо механізмів управління фінансовою активністю економічних агентів, зокрема, оцінки масштабів інвестиційного потенціалу національної економіки. Дослідження даних аспектів проводились на основі різноманітних методологічних підходів та цілей. Зазначене ускладнює коректне співставлення даних окремих оцінок з метою надійного вивчення динаміки та перспектив фінансової активності домогосподарств, нефінансового та фінансового секторів, органів державного управління. Відсутність науково обґрунтованої системи оцінки інвестиційного потенціалу національної економіки не дозволяє оперативно та зважено забезпечувати аналітичну підтримку актуальних проектів в інвестиційній сфері та розробку державних програм сприяння економічному зростанню, що визначило актуальність даного дослідження.

Метою дослідження є удосконалення механізму оцінки інвестиційного потенціалу національної економіки, спрямованого на забезпечення її ефективної адаптації до змін у внутрішньому й зовнішньому середовищах для досягнення й збереження сталих темпів економічного зростання.

Виклад основного матеріалу. Досвід вітчизняних й іноземних вчених та накопичений теоретико-методологічний апарат досліджень у сфері заощадження та інвестування не може бути безпосередньо використаний в умовах трансформаційної економіки України, перш за все тому, що існуючі моделі ґрунтуються на припущенні про рівноважний стан економіки, наявності розвинених ринкових інститутів, у той час як умови економіки України наближені до перехідних.

Визначення інвестиційного потенціалу як кількісної характеристики, що впливає на потенційні обсяги інвестування в регіони, яке було запропоновано РА «Експерт», є недостатньо повним з точки зору оцінки саме інвестиційних, а не економічних ресурсів [29]. Так, В. Смесова слушно зауважує, що, незважаючи на всебічний аналіз чинників інвестиційного клімату (природно-ресурсних, трудових, виробничих, інноваційних, інфраструктурних тощо), дана методика на основі розрахунків макроекономічних показників оцінює переважно економічні можливості регіону в цілому, умови та інститути, що сприяють активізації інвестиційних процесів [21]. Якісні параметри оцінки, які б визначали ймовірність реалізації потенціалу, хоча й враховуються під час порівняння привабливості територіальних утворень за критеріями інвестиційного ризику, але відображають загальний характер відносин у соціальній, фінансовій, екологічній, законодавчій та управлінській сфері. До того ж, дана методика можлива для застосування виключно для порівняння окремих елементів системи (зокрема, регіонів), а не для оцінки, в тому числі тенденцій розвитку процесів, що відбуваються в макроплощині в цілому, та інтерпретації факторів інвестиційного потенціалу для розробки державної політики виходу з інвестиційної пастки.

Механізм розрахунку інвестиційного потенціалу, запропонований В. Смесовою, який базується на методичних рекомендаціях В. Катасонова [30] та М. Каменського [31], привертає увагу тим, що в його основу покладено методологію національного рахунку, комплексний підхід до оцінки поведінки суб'єктів національної економіки та до вирішення задач ефективного й оптимального використання інвестиційних можливостей. Так, національний інвестиційний потенціал визначено як суму потенціалів провідних секторів (домогосподарств, фінансових і нефінансових корпорацій та загального державного управління), а ступінь трансформації потенціалу – як співвідношення інвестиційного потенціалу та вкладень у національну економіку за певний проміжок часу [32]. Вказаний підхід дозволить оцінити темпи зростання (скорочення) обсягів реалізації інвестиційного потенціалу національної економіки та визначити подальші шляхи дослідження причин, що призвели до дисбалансу між формуванням та використанням інвестиційних ресурсів. Подібний спосіб визначення масштабу можливостей трансформації заощаджень в інвестиції на національному рівні застосували й І. Тивончук та В. Карковська, які провели оцінювання невикористаного потенціалу заощаджень з допомогою сформованої інтегральної багатофакторної моделі, основними компонентами якої, окрім внутрішніх секторів економіки, стали іноземні суб'єкти [28]. Проте вченими не достатньо досліджено ефект міжсекторальних зв'язків та не оцінено внесок кожного сектора у загальний національний інвестиційний потенціал, адже кожний суб'єкт економіки має власні особливості щодо формування, розподілу й перерозподілу грошових коштів. Особливі види інструментів мобілізації інвестиційних ресурсів, зумовлені різницею у мотивах та можливостях здійснення заощаджень, визначатимуть різну якість впливу на економічний розвиток. Наприклад, домогосподарства, за песимістичних очікувань щодо майбутніх доходів та недовіри до фінансово-кредитної системи, можуть вимагати від фінансових посередників додаткового захисту переданих у користування заощаджених коштів (у формі лімітування доходності та строків їх розміщення), що зменшить ефективність їх використання як довгострокового джерела економічного зростання. У свою чергу, фірми, за збиткової діяльності, мають обмежені можливості до збільшення прибутку як основного джерела заощаджень. Відтак, навіть за високого рівня трансформації інвестиційного потенціалу даним сектором економіки вплив мобілізованих фінансових ресурсів на підвищення конкурентоздатності вітчизняної економіки є несуттєвим. Державні заощадження, які мають місце у разі перевищення бюджетних доходів над витратами, є від'ємними на сучасному етапі розвитку української економіки, тому від них можна абстрагуватись.

Крім зазначених методичних розробок, увагу привертає використання українським економістом М. Соколик індексного методу для оцінки потенціалу домашніх господарств [27]. Так, найбільш вагомими факторами було визначено три групи показників, що характеризують поточні активи: схильність до спожи-

вання і заощадження, якість людського потенціалу та розвиток суспільства знань. Інвестиційний потенціал визначено як схильність до заощадження і залучення кредитів для задоволення поточних потреб. Оцінка ощадного потенціалу, природа якого змінювалась внаслідок існування різноспрямованих тенденцій у орієнтації населення до використання зростаючих доходів і кредитів для задоволення потреб, знайшла відображення у розрахунку групи показників, таких як загальні заощадження та кредити; співвідношення між заощадженнями, кредитами та ВВП на душу населення; їх приростами у поточному році тощо. Оцінка інтегрального показника потенціалу домогосподарств дозволила зробити висновки про наявність тенденції до його поступового зростання, зумовленого, в першу чергу, показниками матеріального добробуту: підвищенням реальних грошових доходів на душу населення, кінцевих споживчих витрат та зростанням схильності населення до заощадження і, зокрема, до кредитування. Індeksi, що характеризують розвиток трудового потенціалу та розвиток суспільства знань, виявились несуттєвими.

Незважаючи на значну кількість досліджень стосовно оцінки інвестиційного потенціалу, малодослідженим залишається інвестиційний потенціал неорганізованих заощаджень економічних агентів, зокрема, домогосподарств. Так, А. Вдовиченко на підставі аналізу фінансової активності населення України доходить до висновку, що актуальною на даним момент є мобілізація готівкових фінансових ресурсів, які не враховано офіційною статистикою та відіграють пасивну роль в економічних процесах країни [33]. Проведені науковцем емпіричні дослідження підтвердили гіпотезу про наявність позитивної кореляції між глибиною використання фінансового потенціалу домогосподарств, рівнем розвитку фінансового ринку, доступністю венчурного

капіталу та, зрештою, рівнем доходів в економіці. Проте нейтральність змін неорганізованих форм заощаджень до приросту наявних доходів населення, організованих заощаджень, споживчих витрат та рівня кредитування свідчить про те, що фінансовий потенціал не знаходить свого застосування в опосередкованому інвестуванні ані через споживання, ані через систему організованих заощаджень. Втім, динаміка обсягів кредитування населення та їх прагнення до наближення споживання в часі свідчать про те, що, за ускладнення доступу до кредитних ресурсів у майбутньому, можливе витрачання фінансового потенціалу на споживчі цілі, що матиме ще більш негативні наслідки для розвитку економіки.

Ускладнюється розрахунок наявного інвестиційного потенціалу населення й тим, що обсяг готівкових заощаджень, особливо тих що перебувають у формі іноземної валюти, неможливо об'єктивно оцінити. Так, наявні підходи до визначення рівня доларизації економіки та обсягу валюти, що перебуває на руках населення, які базуються на гіпотезах про обсяги неврахованих рухів капіталів, не дозволяють стверджувати про якість та повноту первинної інформації щодо доходів від тіньової та неформальної економіки [20].

Наявність різноманітних підходів до оцінки інвестиційного потенціалу національної економіки, кожен з яких має свої переваги та недоліки, можливості та обмеження у використанні, вимагає використання комплексного аналізу в дослідженні інвестиційних процесів.

Різнманітні аспекти формування та використання інвестиційного потенціалу відображає табл. 1, за основу якої взято класифікацію фінансового потенціалу, запропоновану вченими Інституту економіки та прогнозування НАН України [34].

Таблиця 1

Класифікація інвестиційного потенціалу країни

Зміст процесу функціонування	Класифікаційна ознака	Групування і зміст відповідно до класифікаційних ознак
Формування інвестиційного потенціалу (ІІ)	За джерелами формування	<ul style="list-style-type: none"> – ІІ, що формується за рахунок внутрішніх джерел – ІІ, що формується за рахунок зовнішніх джерел
	За суб'єктами формування	<ul style="list-style-type: none"> – ІІ домогосподарств – ІІ нефінансових корпорацій – ІІ фінансових корпорацій – ІІ сектора загального державного управління – ІІ іноземних суб'єктів
Використання інвестиційного потенціалу (ІІІ)	За характером використання	<ul style="list-style-type: none"> – Діючий – Резервний
	За можливістю доступу	<ul style="list-style-type: none"> – Наявний активний – Наявний резервний – Наявний тіньовий – Неактивний (незадіяний)

Як видно з табл. 1, інвестиційний потенціал є складним та багатофакторним явищем, сутність якого полягає у сукупності наявних та незадіяних внутрішніх та зовнішніх джерел, що можуть бути мобілізовані та реалізовані фінансовою системою.

Запропонована на рис. 1 схема встановлює зв'язок між рівнем наявного потенційного обсягу інвести-

ційних ресурсів за секторами економіки і рівнем його використання, з одного боку, та характеризує можливості трансформації неактивного потенціалу (через відсутність доступу до неактивних (неорганізованих) форм заощадження з боку фінансового сектору) в інвестиції, з іншого.

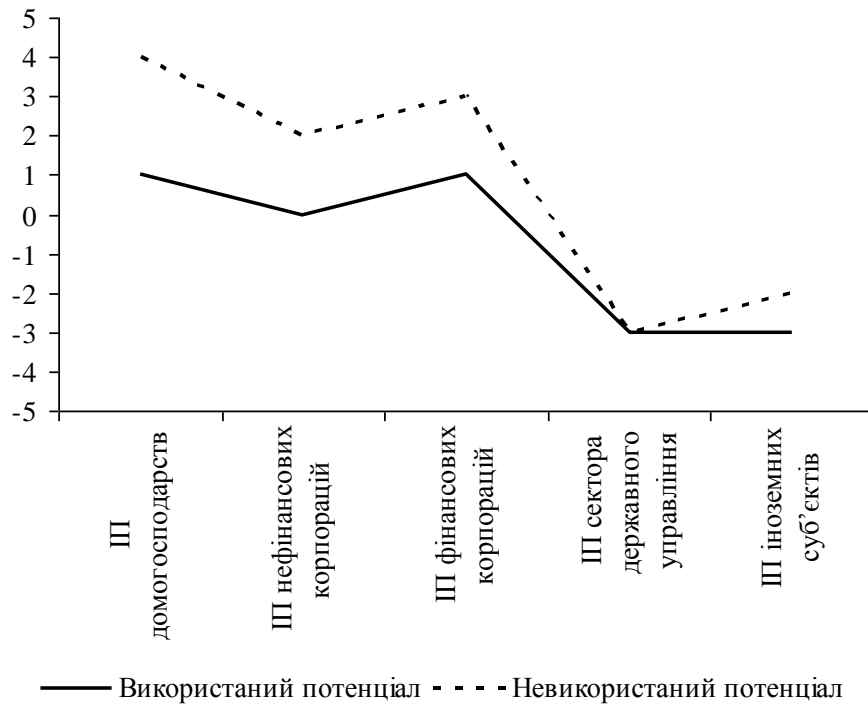

Рис. 1. Схема аналізу інвестиційного потенціалу (ІП) національної економіки

Використаний інвестиційний потенціал являє собою співвідношення між величиною валового нагромадження основного капіталу, сформованого за рахунок мобілізованих з відповідного сектору фінансових ресурсів, та рівнем потенційного обсягу заощаджень. Невикористаний потенціал визначає частку незадіяних в інвестиційному процесі фінансових ресурсів.

Незважаючи на те, що даний індексний підхід до оцінки інвестиційного потенціалу економіки характеризується певною умовністю оцінок, перевагами в його застосуванні слід вважати можливість дослідження внеску кожного сектора у загальний інвестиційний потенціал, відтак ступеня впливу на економічний розвиток, та розробки таких видів інструментів мобілізації інвестиційних ресурсів, які б враховували особливості економічних агентів щодо мотивів й можливостей здійснення ними заощаджень та реалізації вільних фінансових ресурсів у формі інвестицій.

Висновки та перспективи подальших досліджень. Перехідні умови, характерні для української економіки, що пов'язані у тому числі з нерозвиненістю фінансового сектору як основної ланки, яка сполучає вільні кошти (заощадження) та потреби в інвестиціях, обмежують можливості економічної політики щодо задоволення потреби у фінансових ресурсах в умовах економічної кризи та структурних перетворень.

Світовий досвід свідчить про більш високу ефективність інвестиційної політики, спрямованої на мобілізацію внутрішніх ресурсів, серед яких невикористаним залишається потенціал заощаджень. Це вимагає уточнення категорії інвестиційного потенціалу через аналіз наявних концепцій щодо визначення категорії та методів оцінки її величини.

Основними методологічними підходами, які використовуються у сучасній економічній теорії, є розрахунок інвестиційного потенціалу на основі кейнсіанської концепції доходів та видатків, що має своє відображення в макропоказниках системи національних рахунків; соціологічні опитування агентів щодо обсягів їх грошових доходів, рівня споживання, факторів та особливостей, що обмежують їх фінансову активність; методи економіко-математичного моделювання, інформаційною базою якого є дані офіційної державної статистики та соціологічних досліджень.

Відаючи належне наявному досвіду оцінки інвестиційного потенціалу, вважаємо за доцільне вдосконалити інструментарій його розрахунку, зокрема, шляхом використання комплексного індексного підходу до дослідження даної характеристики національної економіки, зміст якої полягає у розрахунку наявного та невикористаного потенціалу за секторами економіки. Це дозволить не тільки оцінити загальний інвестиційний потенціал, але й визначити розмір

резервів вільних грошових коштів, що можуть бути мобілізовані й реалізовані фінансовою системою, виходячи з відмінностей у фінансовій активності окремих економічних агентів та державних пріоритетів. Формування концепції державної економічної полі-

тики залучення заощаджень домогосподарств та нефінансових корпорацій на основі застосування запропонованого підходу до оцінки інвестиційного потенціалу національної економіки має стати предметом подальших наукових пошуків.

ЛІТЕРАТУРА

- Holzmann R., Gacs J., and Winkler G., eds. Output Decline in Eastern Europe, Unavoidable, External Influence or Homemade? IASA. – Luxembourg, 1994.
- Kornai J. Transformational recession: a general phenomenon examined through the example of Hungary's development. Discussion Paper 1648. Harvard Institute of Economic Research, 1993.
- Rosati D. Output decline during transition from plan to market. *Economics of Transition* 2(4), 1994.
- Gomulka S. Output: causes of the decline and the recovery. Forthcoming in: *Understanding Transition*. Ed. by P.Boone, S.Gomulka, and R.Layard. MIT Press. – Cambridge, 1998.
- Calvo G.A., and Coricelli F. Output collapse in Eastern Europe. *IMF Staff Papers* 40(1), 1993.
- Chadha B., and Coricelli F. Fiscal constraints and the speed of transition. Discussion Paper 993. Centre for Economic Policy Research. – London, 1994.
- Aghion P., and Blanchard O.J. On the speed of transition in Central Europe: NBER Macroeconomics Annual. Ed. by S.Fischer and J.J.Rotemberg. MIT Press. – Cambridge, 1994.
- Atkeson A., and Kehoe P.J. Industry evolution and transition: a neoclassical Benchmark. Working Paper 6005, NBER, 1997.
- Matveenko V. Development with positive externalities: the case of the Russian economy. *Journal of Policy Modeling* 17(3), 1995.
- Roland G., and Verdier T. Transition and the output fall. Discussion Paper Series 1638. Centre for Economic Policy Research. – London, 1997.
- Андрианов В. Д. Россия: экономический и инвестиционный потенциал / В. Д. Андрианов. – М. : Экономика, 1999.
- Басов А. И. Инвестиционное обеспечение российского рубля / А. И. Басов // *Финансы и кредит*. – 2003. – № 4.
- Завельский М. Г. Государство и рынок в перераспределении финансовых ресурсов / М. Г. Завельский // *Механизм и модели финансирования экономического роста и регионального развития / Труды института системного анализа Российской академии наук*. – М. : Едиториал УРСС, 2003. – 160 с.
- Тумусов Ф. С. Инвестиционный потенциал региона: теория, проблемы, практика / Ф. С. Тумусов. – М. : «Экономика», 1999. – 272 с.
- Финансовые инструменты социально-экономического развития государства и регионов : [монография] / [под ред. к.э.н., проф. А. Д. Данилова]. – К. : «Компьютерпресс», 2009. – 288 с.
- Шумська С. Фінансовий потенціал України: методологія визначення та оцінки / С. Шумська // *Фінанси України*. – 2007. – № 5.
- Онишко С. В. Фінансове забезпечення інноваційного розвитку: [монографія] / С. В. Онишко. – Ірпінь: національна академія ДПС України, 2004. – 434 с.
- Ільченко Т. Методологічні підходи до дослідження заощаджень населення / Т. Ільченко // *Вісник ТНЕУ*. – 2009. – № 2.
- Ватаманюк О. Заощадження в економіці України: макроекономічний аналіз : [монографія] / О. Ватаманюк. – Львів : Видавничий центр Львівського національного університету імені Івана Франка, 2007. – 536 с.
- Иванов Ю. Н. Проблемы и методы статистики сбережений населения в соответствии с концепциями СНС / Ю. Н. Иванов, Т. А. Хоменко // *Экономический журнал Высшей школы экономики*. – 1998. – Том 2. № 4.
- Смесова В. Методичні аспекти оцінки потенційних інвестиційних ресурсів національної економіки / В. Смесова // *Вісник ТНЕУ*. – 2008. – № 3.
- Шашнов С. А. Сбережения домашних хозяйств и проблемы их статистического изучения на микроуровне / С. А. Шашнов // *Вопросы статистики*. – 2003. – № 1.
- Кашин Ю. И. О мониторинге сберегательного процесса / Ю. И. Кашин // *Вопросы экономики*, 2003. – № 6.
- Кулеша В. О. Сутність і особливості управління заощадженнями населення / В. О. Кулеша // *Збірник наукових праць Черкаського державного технологічного університету. Серія : Економічні науки*. – 2008. – Випуск 21, ч. 2.
- Римашевская Н. М. Сбережения населения и внутренние источники экономического роста в России: результаты экспериментальных исследований / Н. М. Римашевская // *Экономика и экономические методы*. – 1998. – Т. 34, Вып. 3.
- Саяпова А. Р. Структура и динамика сбережений населения региона / А. Р. Саяпова, В. Ю. Богданов // *Проблемы прогнозирования*. – 2000. – № 3.
- Соколик М. Методичний підхід до оцінки потенціалу домашніх господарств / М. Соколик // *Економічний аналіз*. – 2010. – Випуск 5.
- Тивончук І. О. Потенціал заощаджень як основне джерело трансформації заощаджень в інвестиції / І. О. Тивончук, В. Я. Карковська // *Науковий вісник НЛТУ України*. – 2009. – Вип. 19.10.
- Инвестиционный потенциал российских регионов // *Эксперт*. – 1998. – № 39.
- Катасонов В. Ю. Инвестиционный потенциал экономики: механизмы формирования и использования / В. Ю. Катасонов. – М. : «Анкил», 2005.
- Каменский Н. В. Инвестиционный потенциал региона и совершенствование механизма привлечения инвестиций в промышленный сектор экономики (на примере Республики Карелия) : автореф. дисс. на соискание науч. степени канд. экон. наук : спец. 08.00.05 / Н. В. Каменский. – СПб., 2001.
- Смесова В. Механізм розрахунку інвестиційного потенціалу інституційних секторів та національної економіки / В. Смесова // *Економічний вісник Донбасу*. – 2010. – № 3 (21).
- Вдовиченко А. М. Готівкові заощадження населення та їх вплив на споживчі витрати домогосподарств / А. М. Вдовиченко // *Актуальні проблеми розвитку економіки регіону*. – 2008. – Випуск IV. – Том 1. – С.7–13.
- Фінансово-монетарні важелі економічного розвитку: В 3 т., Т. 1 Фінансова політика та податково-бюджетні важелі економічного розвитку / [За ред. чл.-кор. НАН України А. І. Даниленка]. – К. : Фенікс, 2008. – 468 с.

Рецензенти: Бажал Ю. М., д.е.н., професор;
Верланов Ю. Ю., к.е.н., професор